

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain uudistaminen

Tausta

Sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002) säädetään sakon ja useiden muiden julkisoikeudellisten saatavien täytäntöönpanosta. Laki koskee erilaisia rikosoikeudellisia saatavia kuten sakkoa, rikesakkoa, menettämisseuraamusta tai rikosuhrimaksua. Lain nojalla peritään kuitenkin myös hallinnollisia seuraamusmaksuja ja erilaisia korvauksia. Viime vuosina on säädetty lukuisista uusista hallinnollisista seuraamusmaksuista, joista määrällisesti merkittävin on liikennevirhemaksu.

Rahamääräisten saatavien perinnän lisäksi laissa säädetään sakon muun-
torangaistusmenettelystä ja menettämisseuraamusten täytäntöönpanosta.

Laki on ollut voimassa lähes 20 vuotta. Tänä aikana siihen on tehty yksittäisiä muutoksia. Lain muutostarpeita ei ole kokonaisvaltaisesti arvioitu. Erityisesti hallinnollisten seuraamusmaksujen täytäntöönpanoa koskeva sääntely on hajanaista.

Lain nojalla perittävät saatavat käsitellään Oikeusrekisterikeskuksen perintäjärjestelmässä, jota kutsutaan Rajsaksi. Tietojärjestelmä on tulossa käyttökänsä päähän ja Oikeusrekisterikeskuksessa valmistellaan hanketta tietojärjestelmän korvaamiseksi uudella. Tietojärjestelmähanke on tarkoitus toteuttaa osissa siten, että ensimmäinen osa otettaisiin käyttöön vuonna 2023.

Tietojärjestelmähankkeen yhteydessä on perusteltua arvioida lainsäädännön uudistamistarpeet. Perintämenettelyä tehostamalla on mahdollista saavuttaa kustannushyötyjä yhdessä tietojärjestelmäuudistuksen kanssa.

Sääntelyn keskeiset muutostarpeet

Oikeusministeriö ja Oikeusrekisterikeskus ovat alustavasti kartoittaneet sakon täytäntöönpanosta annetun lain muutostarpeita. Muutostarpeet voidaan jaotella seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

1. Yleiset säännökset

Eri saatavaryhmien saatavan täytäntöönpanokelpoisuudesta, viivästyskoron maksamisesta ja raukeamisesta säädetään osin sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa ja osin muualla lainsäädännössä. Säännökset ovat kokonaisuutena hajanaisia ja poikkeavat eri saatavaryhmien osalta toisistaan. Erityisesti hallinnollisia seuraamusmaksuja koskevia säännöksiä on lisätty erikseen yksittäisiä seuraamusmaksuja koskeviin lakeihin ja tältä osin tulisi arvioida sääntelyn yhtenäistämistarve.

Myös sakon täytäntöönpanosta annetun lain suhdetta muuhun lainsäädäntöön tulisi selkeyttää. Tällä hetkellä sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkoitettujen saatavien perinnästä säädetään joiltain osin eri laeissa ja joidenkin hallinnollisten seuraamusmaksujen perintään sovelletaan verojen ja maksujen täytäntöönpanosta annettua lakia (706/2007).

2. Saatavan perintämenettely (rahamääräisten saatavien perinnässä noudatettava menettely)

Sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetty saatavan perintämenettely on pääosin toimiva. Tietojärjestelmäuudistuksen yhteydessä on kuitenkin mahdollista arvioida sitä, voitaisiinko menettelyä joltain osin tehostaa.

Myös yksittäisten säännösten sisällölliset täsmentämistarpeet on perusteltua arvioida, koska sääntely on verrattain vanhaa ja perustunut aikanaan

osin manuaalisesti tapahtuvaan perintään. Tulevaisuudessa esimerkiksi automaattista päätöksentekoa voi olla mahdollista hyödyntää joiltain osin täytäntöönpanomenettelyssä. Perintämenettely on myös sama täysin riippumatta saatavan suuruudesta. Olisi perusteltua arvioida sitä, soveltuvatko esimerkiksi maksuajan myöntämistä tai perinnästä luopumista koskevat säännökset samalla tavalla kaikkiin eri saatavaryhmiin.

3. Rikosvahinkolakiin perustuvat takautumissaatavat ja takaisinperintä

Oikeusrekisterikeskuksen tehtävänä on panna täytäntöön eräitä rikosvahinkolaissa tarkoitettuja saatavia. Sääntely on kuitenkin jossain määrin avointa sen suhteen, miten tällaisten saatavien määräämisessä ja täytäntöönpanossa menetellään. Menettelytavat perustuvat osin vakiintuneisiin käytäntöihin. Olisi perusteltua arvioida sääntelyn täsmentämistarvetta tältä osin.

4. Menettämisseuraamusten täytäntöönpano

Sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään myös muuhun omaisuuteen kohdistuvan menettämisseuraamuksen täytäntöönpanosta. Tietojärjestelmähankkeen yhteydessä on perusteltua arvioida myös menettämisseuraamusten täytäntöönpanomenettelyn muutostarpeet.

5. Sakon muuntorangaistus

Sakon muuntomenettely on edelleen raskas, vaikka sääntelyyn on tehty useita yksittäisiä muutoksia.

Erinäisissä sakon muuntorangaistusta koskevissa selvityksissä on katsottu, että koska muuntorangaistukseksi määrätään ehdoton vankeusrangaistus, muuntorangaistusasia on käsiteltävä tuomioistuimessa. Selvityksissä on kuitenkin esitetty muun muassa kirjallisen menettelyn käytön laajentamista, syyttäjän tehtävien siirtämistä Oikeusrekisterikeskukselle ja muutoksia tehtävänjakoon Oikeusrekisterikeskuksen, ulosoton ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä. Näiden vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuus olisi mahdollista arvioida tietojärjestelmähankkeen yhteydessä.

Yhtenä erityiskysymyksenä tulisi tarkastella uhkasakkojen muuntokelpoisuutta. Uhkasakko ei ole rikosoikeudellinen seuraamus, mutta silti osa uhkasakoista voidaan muuntaa vankeusrangaistukseksi.

6. Henkilötietojen käsittely

Sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään myös sakkorekisteristä. Säännöksiin on tehty osin teknisiä muutoksia rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä. Laajempaa sisällöllistä tarkastelua säännöksiin ei ole tehty. Tietojärjestelmähankkeen yhteydessä olisi perusteltua arvioida rekisterin sisältöä ja tietojen käsittelyä koskevien säännösten ajantasaisuus.

Hankkeen käynnistäminen

Edellä todetun perusteella käynnistetään hanke, jonka tavoitteena on uudistaa sakon täytäntöönpanosta annettu laki. Hanke toteutetaan työryhmätyönä ja se etenee rinnakkain tietojärjestelmän uudistamisen kanssa.

Hankkeessa valmistellaan hallituksen esityksen muotoon tarvittavat ehdotukset lainsäädännön muutoksiksi. Koska tietojärjestelmähanke toteutetaan osittaisuudistuksina, myös lainmuutokset valmistellaan useammassa osassa. Alustavasti tavoitteena on, että ensimmäinen osuus sisältäisi lainmuutokset edellä kuvattuihin asiakokonaisuuksiin 1 ja 2. Muutokset pyritäisiin saamaan voimaan vuoden 2023 alkupuolella. Toteutusaikataulusta sovitaan kuitenkin tarkemmin tietojärjestelmähankkeen käynnistyttyä. Hallituksen esitys annettaisiin eduskunnalle syksyllä 2022.

Työryhmässä on edustus oikeusministeriön eri osastoilta, Oikeusrekisterikeskuksesta, ulosottolaitoksesta, Syyttäjälaitoksesta, tuomioistuimista, poliisista, Rikosseuraamuslaitoksesta, Tullista ja Valtiokonttorista.

Koska hallinnolliset seuraamusmaksut koskevat laajasti useita ministeriöitä, oikeusministeriö on jo tehnyt ministeriöille kyselyn seuraamusmaksujen täytäntöönpanoon liittyvistä kysymyksistä. Muiden ministeriöiden näkemyksiä teemasta kuullaan myös työryhmätyöskentelyn edetessä.